۴-۱۳- جغرافیای تاریخی موضوعی (محصولات کشاورزی) منطقه شمالی

استان	محصول	شهرستان	توضیحات
آذربایجان شرقی	خربزه	مراغه	در یکی از دیه های مراغه به نام اردهر خربزه ای معروف به اردهری است که مستطیل شکل و بد منظر ولی بسیار شیرین و خوش مزه و شبیه خربزه خراسانی است.(ابن حوقل، ۱۳۶۶)
خراسان شمالی	هندوانه	سرخس	دو هندوانه سرخسی یک بار شتر است. (فریزر، ۱۳۶۴)
خراسان رضوی	گندم،جو،پنبه	سبزوار	زراعت گندم،جو،پنبه در سبزوار و توابع آن خیلی زیاد است. (سراج الدین، ۱۳۶۹)
تهران	زراعت پلکانی گردو	لواسان	این روستاهادر جنگلی از درختان یا شکوه گردو و دیگر درختان میوهقرار گرفته است. در حالیکه زراعت پلکانی مردم محل تمام دره پایین را می پو شاند. (فریزر، ۱۳۶۴)
زنجان	پیاز	زنجان	چیز جالب توجهی جز پیازهای بسیار بزرگ وغیر عادی که از انواع پیاز های محصول اسپانیا وپرتغال خیلی درشت تر بود یاد ندارم. (شیل، ۱۳۶۸)
قزوین	پسته	قزوین	پسته در قزوین ونواحی آن زیاد باشد. (اولیویه، ۱۳۷۱)
قزوین	انگور	قزوین	هم اکنون نیز محصول انگور آن از نظر وفور تنوع و طعم غیر قابل رقابت است. (شیل،۱۳۶۸)
گلستان	غله – شلتوک انگور - ابریشم	استرآباد	حاصلش غله و میوه و شلتوک وانگور و ابریشم است. (اعتمادالسلطنه، ۱۳۶۴)
گیلان	پیله ابریشم	رشت	پیله ابریشم بسیار بعمل می آید. (سراج الدین، ۱۳۶۹)
زنجان	پیاز	طارم	پیاز ممطقه طارم در مرز خلخال آنچنان بزرگ است که وزن یکی از آن ها به سه پوند می رسد. (الناریوس، ۱۳۶۳)

۴-۱۴- جغرافیای تاریخی بر اساس مکان در منطقه شمالی

استان تهران - ویمه- شلنبه- دماوند	ویمه، شلنبه، دماوند شهر های کوچکی که در قرن چهارم هجری در زمان ابن حوقل نسبتا"آباد بود. قاعه فیروزکوه در شهر ویمه واقع بود. باغ های انگور در این شهر فراوان بود
ری	.مقدسی می گوید از میوه هایش، خربوزه و هلوی آنجا معروف بوده
تهران	فارسنامه ابن بلخی که در اوایل قرن ششم نوشته شده است؛ فقط از انار تهرانی صحبت می کند و میگوید کوار شهرکی است سخت خوش وخرم ونواحی بسیار دارد و درختستانی عظیم است چنانکه میوه ها را قیمتی نباشد و همه میوه های آنجابه غایت نیکوست خاصه انارکی مانند انار طهرانی است ذکریای قزوینی در کتاب آثار البلاد می گوید .طهران میوه های اعلا زیاد دارد. مخصوصا" انارش که در هیچ یک از شهرهای دیگر نیست
استان قزوین - قزوین	ابن حوقل در قرن چهارم ه. ق می گوید درختان مو و کشتها دارد که همه از آب باران به عمل می آید اصطخری می .گوید: از آنجا بادام و مویز بسیار خیزد. مقدسی نوشته قزوین بزرگ و پر تاکستان است
استان آذربایجان غربی	در قرن چهارم هجری، شهر های اردبیل، مراغه، ارومیه،اشنه (اشنویه) میانج (میانه) خونج، داخرقان (دهخوارقان)، خوی، سلماس، مرند، تبریز، برزند، ورثان، بیلقان وجابروان
ارومیه	ابن حوقل ارومیه را پس از مراغه بزرگترین شهر آذربایجان دانسته و از فراوانی آب و درختان موی آن صحبت می کند. غلات این شهر فراوان و تجارتش رونق بسیار داشته و از ارومیه عسل و بادام و گردو و گوسفند به شهر موصل صادر می شده است. حمدالله مستوفی نوشته شهری بزرگ است و از میوه هایش انگور خلوقی و امرود پیغمبری .والوی زرد به غایت خوب است
استان آذربایجان شرقی - مراغه	ابن حوقل می گوید پس از اردبیل مراغه بزرگترین شهر آذربایجانبود در یکی از دیه های مراغه به نام اردهرخربوزه .معروف به اردهری که مستطیل شکل وبدمنظر ه است کاشته می شود ولی این خربوزه بسیار شیرین وخوشمزه است
استان مازندران - آمل	ابن حوقل می گوید آمل بزرگترین شهر طبرستان و در قرن چهارم ه. ق حاکم نشین طبرستان بوده است. حمدالله موستوفی در قرن هشتم هجری در باره آمل می گوید،طهمورث ساخت، شهری بزرگ است و هوایش به گرمی مایل و مجموع میوه های سردسیری و گرمسیری از لوز وجوز و انگور و خرما و نارنج و ترنج و لیمو و مرکبات و غیره آنجا .فراوان باشد
میله - برجی	.میله در دوفرسخی مشرق آمل و برجی در سه فرسخی مشرق میله و یک منزلی ساری واقع بود
ساری	ابن حوقل بزرگترین شهر طبرستان را در قرن چهارم، آمل نوشته است، اما می گوید: قبل از آمل ساری بزرگترین .شهر طبرستان بوده است
تمشیه	.یاقوت حموی محل تمشیه را در شش فرسخی ساری ذکر کرده است
بندر فرح آباد (خزر آباد)	.این محل را شاه عباس اول بنا نهاد
مامطیر (بابل _ بار فروش)	.برخی تغییر نام مامطیر به بارفروش را در نیمه دوم قرن هشتم هجری قمری می دانند
عین الهم	محمود آباد
تنکابن	.در گذشته در تنکابن کتان و نیشکر نیز کشت می شده ولی فعلا" مرکبات، برنج، ابریشم و روغن آنجا معروف است
رامسر	سخت سر
نوشهر	حبیب آباد ده نو
کلار	در یک منزلی غرب چالوس در کوهستان
رویان	در جنوب غربی کلار واقع و مرکز کوهستانی طبرستان
آمل	مرکز منطقه جلگه و اراضی پست ساحلی طبرستان
استان گلستان - گرگان	گرگان قدیم یا جرجان تقریبا" در سه کیلومتری شمال گنبد قابوس فعلی قرار داشت. مقدسی نوشته گرگان حوزه ای است در دشت وکوه اگر سرد سیری نبودی خرمادر آن به عمل می آمد. ترنج، زیتون،عناب وانجیر دارد.
دیلم وطبرستان	اصطخری می گوید آمل و ناتل و سالوس و کلار و رویان و میله و برجی و چشمه الهم و ممطیر و ساری و مهردان و لمراسک و تمشیه در شمار طبرستان است. استر آباد و آبسکون ودهستان از ویشه گرگان است. طبرستان ولایتی بزرگ است و بناهای ایشان از چوب و نی باشد و پیوسته باران بود. از همه طبرستان ابریشم بسیار خیزد خاصه بر .آمل و بیشتر طعام ایشان نان، برنج و ماهی بود و سیر بسیار خورند

استان گیلان - فومن- رشت	فومن، تولم، گسکر، رشت چهار شهر بزرگ گیلان بیه پس بود. فومن تا سال ۹۸۰ ه.ق مرکز گیلان بیه پس بود؛ در این سال مرکز حکومت به رشت انتقال یافت.
لاهیجان	قدیمی ترین شهر گیلان است. در قرن هشتم هجری حمدالله مستوفی آنجا را شهری بزرگ و دارلملک جیلانات .نامیده است. حاصل ان برنج و ابریشم و نارنج و میوه های گرمسیری و غله بود
بندر انزلی	سابقه زیادی ندارد، در سال ۱۱۸۵ ه ق گملین در باره این بندر چنین می نویسد: انزلی یا زینزلی چنانکه روسها می خوانند به دو قسمت جدید و قدیم تقسیم می شود. ساکنان شهر قدیم ایرانیان و ارامنه مقیم ایران و ساکنان قسمت .جدید تجار روس و ارامنه تابع روس هستند
هوسم و تمیجان	.تمیجان در پنج کیلومتری غرب رودسر فعلی واقع بود
رشت	مستوفی در قرن هشتم ه.ق می گوید حاصلش غله و پنبه و ابریشم و برنج است. در ظرایف و طوایف گفته شده است، در این شهر ابریشم خوب به عمل می آید. همچنین جاروی رشت وگل رشت که عبارت از نوعی گل سوری کم بر و .کم بویی است و نوعی کدوی زرد و شیرین و نوعی خیار دراز و سبز وترد آبدار به این شهر منسوب است
استان خراسان رضوی نیشابور	در ظرایف و طرایف آمده ریواس در آنجا به خوبی عمل می آمد، چنانکه در هیچ جای دنیا نظیر نداشت وزن یک بوته آن بر دو یا سه رطل و گاه بر پنج رطل بالغ می گردید. رنگ آن کاملا" سفید بود و به گل خرما می مانست گل .خوردنی آن معروف بود
تون (فردوس)	باغات و توتستان ها در گرد خانها و غله زار در گرد باغات و باغات میوه و ابریشم دارددر گرد غله زلر بند ها بسته که .آب باران می گیرند. در آن بندها خربوزه بی آب زراعت می کنند
خواف	.در جنوب غربی تایباد قرار دارد و فعلا" یکی از بخش های شهرستان تربت حیدریه است
باخرز	.شهرستان تایباد همان با خرز قدیم است
آزاد وار	مقدسی آن را موضعی از قرای اسفراین گویند. در آنجا انگور بسیار خوب به عمل می آید. جوین در بین اسفراین و .سبزوار دیده می شود و آزاد وار بین راه جوین و جاجرم قرار داشت و گویا آزاد وار قصبه جوین محسوب می شد
بیهق	دو شهر سبزوار و خسرو جرد واقع است.
جبوشان	قوچان
تربت حیدریه	تا قرن هفتم هجری به زواره مشهور بود. حمدالله مستوفی در آنجا قلعه گلین محکم باشد و قریب پنجاه پاره دیه از توابع آن است و بعضی را آب از رود است و بعضی را آب از قنات؛ حاصلش ابریشم و غله و پنبه و انگور و میوه فراوان .است
تربت جام	در قرن چهارم هجری به نام بوزجان یا بوزگان معروف بود

منبع: (نهچیری، ۱۳۷۰)